نان و نەی

من لادێیم!

تا لە ژیاندا کەوتمە سەر ڕێگا و ڕەوتی خۆی وەرگرت و بازووم گوڕ و هێزیان تێکەوت... پێم نەدەکرا هیچ یاسا و کردار و ڕەفتارێک بە هاوشانیی ڕەفتار و کرداری لادێی و خێڵان و کۆچەرییان دانیم.

لە سینەمدا بیر و ئەندێشەی جۆراوجۆر پەنگی خواردبوویەوە، تا ڕادەیەکیش لە چۆنیەتیی بیروڕای خەڵکانی ناو شارە بچکۆلانەکانی دەوروبەرم سەرم سووڕ دەما، منالانە زەردەخەنەم دەگرتە چوارچێوەی ژیان، سکم بە بێدەرتانییان دەستووتا، خەیاڵ دەیبردمەوە، ئاوا بیرم لە شاران دەکردەوە.

لەگەڵ گوزەری ڕۆژگاردا ئەندێشەم بەربلاوتر و هەنگاوەکانیشم پانوپۆڕتر دەنا.

تێدەفکرام، تێدەفکرام، تا گەیشتمە ئەوەی هێشتا هەرزەکارم و هیچ نەهاتووەتە ڕێم، جیهان زۆر لەوە پانوپۆڕترە، کە من وا تێ دەفکرام!

من گەنجم و مێردمنداڵم، گێتیش لەوە پیر و پڕ سەیر و سەمەرەترە، کە لێی دەزانم!

جیهان و یاساکانی تەنها بیروڕای هۆزایەتی و هەڵسان و تێفکرینی ڕەوەندی نییە.

بیروڕام گەلێک سەرەتاییە!

ڕاستە ئێمەی مرۆڤ بۆ هەر کوێ بڕۆیین ئاسمان یەک ڕەنگە، بەڵام توێژی ئاسمان جیاوازە، دڵ و قووڵایی ئاسمان ئاشکرا و لێڵ و پەنهانە، کەیلی ڕازە. پڕ لە ئەفسوونە نەزانراوەکانە.

جا بە دڵ و گیانەوە بە عیشقی هەڵهێنانی مەتەڵی ژیانەوە نە خەوتم. بەرەو دونیای پڕ لە ڕاز و مەجهوول وەڕێ کەوتم.

کۆڵی سەفەرم لە کۆڵ بەست و وەڕێ کەوتم، ئای پەنجەکەڵەم هەڵکەوت و نەسرەوتم، بێ بیرکردنەوە لە چەرمەسەری، بەرەو دونیای نامۆی دەربەدەری. خۆم دەربەدەر کرد.

بیست و یەک ساڵ نامۆیی وڵاتانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوام پێوا.. نامۆیم چێژا، دەردی بێدەرمان و ئەشکم ڕێژا. وێڵ و سەرگەردان بە دوای خۆما.

وەک وتم: من لادێیم!

لە ئاسمانی گەرمی گەریماندا پەروەردەبووم و پەڕوپۆم دەرهێناوە، هەر لە منالییەوە بیرم بەلای هونەر و ڕشتەکانی هونەر و کەنین و گریانی هونەرەوە بووە.

دووور و نزیک لەسەرخۆ، بەهێمنی و ڕێچکەی ڕابردووی هونەری میللەتان و داهاتووەکانی هونەریم گرتە بەر.

لەناو نامۆییدا ئەوەی دەربارەی هونەر دەبوو دەمقۆزییەوە، دەمخوێندەوە! بەپێی توانا، یا بە ڕێکەوت لە سیمنار و کۆنفرانس و ڤیستیڤاڵ و جەژنەکان و سینەماکان و وەک گوێگرێک، یا تەماشاکەرێک بەشدار دەبووم.

پێشانگا و تەماشاخانە و مۆزەخانەکانیش دەگەڕام.

لە نیمچە ئاوڕێکدا شۆرەت و دەستەڵات و دەوڵەمەندی ئەفسانەیی ئەکتەرەکانم دەدی. ئاخم دەکردە داخ و ئەو هەموو دەستەڵات و ژیانەم سەیر دەهاتە پێش چاو.

جاروبار له ئاسمانی خەیاڵدا كۆت و تەلبەندی نامۆیی و دەربەدەری و قورپەسەریم دەهاڕی بەسەر یەكدا. بیر و ئەندێشەم خۆی دەگەیاندە وڵات و چۆنیەتیی ژیانی پڕ كوێرەوەری و چەرمەسەریی هونەرمەندان. هەر دوو لام پێكەوە هەڵدەسەنگاندن، خەم دایدەگرتم، تاڵییم چێژ دەكرد و سینەسەخت بووم لە تاوا نەدەمردم.

گەرچی دەمزانی فەرهەنگی ئێمەی ڕۆژهەڵات لەگەڵ ئەواندا جیاوازە، جیاوازییەكەیش گەلێک بەربڵاو و فراوانە، بەدووریی نێوان زەوی و ئاسمانە...

ڕاستە لە وڵاتی ئێمەدا هونەر و بارودۆخی ڕشتەكانی هونەر بەو شێوەیی لە ڕۆژئاوادا هەیە وەدی ناكرێت، نابینرێت... بەڵام مانای ئەوە نییە لە هونەر بێگانە بین. ئەوە ناگەیەنێت نەتوانین زمانی هونەر و زاراوە هونەرییەكان نەكەین بە گۆرانییەكی شیرین! ئاواز و تێكڕایی هونەر، زمانێكی ویژدانی و ئاسمانی و جیهانییە!

هونەر هاواری بێدەنگی میللەتانی ئازادیخوازی جیهانە.

نەشیاوە لە دوا هەناسەی سەدەی بیستەمدا بە هەڵە زاراوە هونەرییەكان بەكار ببەین. یان لەو زمانە ئاسمانییە بێئاگا و بێ خەبەر بین، یان هەر نەبێت گڕوگاڵی پێوە نەكەین.

كەس ناتوانێ بڵێ ئێمە میللەتێكی بی زەوقین، بەڵكوو بە پێچەوانەوە خاوەنی گەنجینەیەكی بێوێنە و بێ بنین. لەم خاكەدا هێندە هونەری خۆماڵی كۆنەساڵمان بۆ ماوەتەوە ئەگەر تا دوا سڕناكەی ئیسرافیل كاری تێدا بكەین لەبن نایەن.

برا دەریایەكە بۆخۆی!

ئەم دەریایە مەلەوانی دەوێ، کار و ئەزموون و چاوساغی دەوێ... ئەوەیش لەبیر نەکەیت، زەمان، زەمانی تیژڕەوییە، زەمان، زەمانی کۆمپیوتەر و ژمارە و داتایە، ڕاپەڕینی تەکنۆلۆژی گەردوونییە.

تەکنۆلۆژیا زۆر شتی داهێناوە و کردوویەتی بە پێویستیی ژیان. ئێمە مرۆڤی ئەو سەردەمە هەروا بە ئاسانی ناتوانین دەستبەرداری بین.

بانگەوازی من، من و ئەوسا منی تەکنۆلۆژیا کونی گوێ و ئەندێشە و دەروونی هەر کەسێکی پێواوە.

لە ئاوا دەوروبەرێکدا پێم وایە زۆر دژوار نەبێت، هونەرە خۆماڵییەکان بە شێوەیەکی شایستە و نوێ بناسێنین بە میللەتانی جیهان.

چەند پەسندتر و باشتر دەبێت ئەگەر خوێنێکی گەرمتر بکەینەوە بەر کۆنەساڵە هەڵقرچاوەکان، ئەوسا ڕەنگە فێری ئەو زمانە بین کە وا پێی دەڵێن زمانی جیهانیی هونەر.

نەترساو لە چاوزەقکردنەوەی کۆنەپەرستان، چاولێکەران، کەمتەرخەم لە لێوهەڵقورچانی بێدەربەست، لە زەردەخەنەی دەم هەراشان، ڕووکەشان... دڵنیابە بەتەنها من و تۆ و ئەو دەتوانین کەژاوەی کۆنەساڵی هونەر دیسانەوە بخەینەوە گڕ. بەرەو مۆڵگە و مەڵبەندێکی پەسند هەنگاو بنێین، لە پاشەڕۆژێکی نزیکیشدا بگەینە هەوارگە، ئەم ئاواتە هەر بەدی دێت، کەی؟ نازانم...!

منداڵ بووم دەمبیست فلان حەز لە فلان دەکات، ئەو لەوی تر، هەر خەڵک بوو حەزیان لە یەکتر دەکرد.

لە خۆم دەپرسی: ئەرێ ئەو هەموو دڵدارە هیچ تیا بەسەر نەبووانە بۆ شاییەک ناگێڕن؟

بۆ زەماوەندێک ساز ناکەن؟

چ بێفەڕ و بێن درێژ و بە تامووڵن!

خۆ وەڵا جارجاریش زەماوەند ڕووی دەدا، تەنیا ساز و ئاوازی هەر چەپڵەی لەپ و بە جووتە گۆرانی وتنی نێو هەڵپەڕکێ...

حەزم دەکرد ناسراو و دەوڵەمەند شایی بگێڕن، ئاخر دەستڕۆیشتوو دەیتوانی چاوش بانگ بکات و چەند شەوێک بەزمی منداڵانەی خۆمان بگێڕین... گوێمان لە دهۆڵ و زوڕنا و چاومان لە هاتوچووکردنی دەهۆڵژەن و جۆشدانەکەی بێت!

جاروبار ئاواتەکانمان بەبێ شاییگێڕان دەهاتنە دی، لە کاتی سەر خەرماناندا هونەرمەندانی زوڕناژەن و دهۆڵ لێدەر گەڕەکە خەرمانەکان دەگەڕان، خەرمان لۆغەیان پێ دەدرا.

ئێمەی منداڵیش وەک لەشکرێکی شکاو، بە چەپڵەوە بەدوایانەوە بووین، جاروبار پێش ئەوەی چاوەشەکان بگەنە دامێنی خەرمانەکان... کابرایەک وەک تیر لە کەوان دەردەچوو و لە خەرمانەوە دەردەپەڕێ و پێشی بە چاوەشان دەگرت و نەیدەهێڵا بڕۆنە پێشەوە و لە خەرمان نزیک ببنەوە.

هەر لە دوورەوە برێک گەنمیان پێ دەدرا...

نەمدەزانی بۆ پێشیان پێ دەگرتن و لێیان نەدەگەڕان نزیکبنەوە، بۆم بوو بووە ڕازێکی هەڵنەهێنراو، تا لە دایکم پرسی...

دەرکەوت باوەڕ وایە دەنگی دهۆڵ و زوڕنا فریشتەی بەرەکەت لەسەر خەرمانان دەتارێنێ.

فریشتەکان بە بیستنی ئەو زوڕنا و دهۆڵە بەرەو ئاسمان دەدەن لە شەقەی باڵ و بەرەو ئاسمان دەگەڕێنەوە، تا دوا وەرزی ساڵ...

دیسان لە دایکم دەپرسی: ئەرێ دایە بۆچی فریشتە هێندە بێ زەوقن؟

دایکم وەڵامی دەدامەوە:

نا ڕۆڵە بێ زەوق نین، ئەوان فێری مۆسیقای گەلێک ناسک و خۆشنەواترن... دەمویست بیسەلمێنم، نەمدەتوانی!

فریشتە نابێت هێندە بێ زەوق بن، فریشتە نابێ هەر تەنها گوێی لە نەوای ئاسمان بگرێت، ئەگەر مۆسیقای ئێمەی مرۆڤی لا سەنگین و قورس بێتە گوێ، بە چەشنێک لە تاوا خۆی پێ ڕانگیرێت و خەرمان و بەرەکەتەکەی بەجێ بهێڵێت و بدا لە شەقەی باڵ... ئاخۆ دەتوانێ زیرە و هاواری دەمێکی ژاناوی ببیستێ؟

چۆن پەیام و سکاڵای دڵێکی پڕ لە ژان و ناسۆر و عیشقێکی ویژدانی دەگەیەنێتە چاوگەی هەق؟

دایکم نەیدەتوانی وەڵام بداتەوە...

ئاڵۆز دەبوو، بە کورتی دەیوت:

ڕۆڵە ئەوانە لۆتین، لۆتی! لۆتیش نەگبەتە نەگبەت! تێگەیشتی؟

ئەگەر وردبینەوە دەنواڕێن هەندی بیروڕای هەڵەی چەسپاو، لەمێژەوە بەهۆی چەکی ئابوورییەوە چەسپێنراوە.

وەک خەرمان و فریشتەی بەرەکەت و لۆتی.

نازانم چۆن سەدان ساڵ تێپەڕیوە و بە ئاسانی توێژێکی عارەقرێژی زوخاوچێژی، هەست برژاوی زوڕناژەنی ناو ئەم میللەتە بە نەگبەت دراون لە قەڵەم؟

ئایا نەگبەت زکماکە، یان بۆنەهاتی و هەڵکەوت و داکەوتی ژیانی مرۆڤ دەیی هێنێتە پێش چاو؟

بەپێی چاوگە زانستییەکان لە هەزاران کەسدا یەکێک زکماک تاوانبار دێتە جیهانەوە.

ئەویش ئەگەر بیهۆنینەوە ئەو تاوانبارە زکماکە بێتاوانە!

خۆشبەختانە ژمارەیان زۆر نییە، وەک نەبوو وایە، کەی ڕەوایە لەسەر بیروڕایەکی بێ بن و بنچینە بە نەگبەت بدەینە قەڵەم؟

ئایا ڕەوایە ئاوا بێ نرخ و بایی تێیان بنواڕین؟ ئێمە خەڵکی ئەو وڵاتە میللەتێکی بەزمدۆست و بەزمگێڕین.

لە هەر کوێیەک گرمەی دهۆڵ و سیرەی زوڕنا بەرزبێتەوە، پیر و لاو خۆیان پێ ناگیرێت، ژن و پیاو سەر مەستانە خۆیان دەهاوێژنە نێو کۆڕی بەزمەوە..

ئایا تا ئێستا لە خۆت نەپرسیوە هۆی ئەم بان و دوو هەوایە چییە و چۆنە؟

ئای چەندان هەزاران کەس لەسەرچۆپی کێشان شەلاڵی خوێنکراوە!

ئای چەند بەزم و زەماوەند بە قوڕپێوان ڕێچکەیان بەستووە بەرەو گۆڕستان، هەر لەبەر خۆدەرخستنی نێو هەڵپەڕکێ و خۆبادان.

ئەو هونەرمەندە کلۆڵانە عەیارانە، بە ئاسانی و بەجوانی بتوانن من وتۆ و ئێمە و ئەوان بێننە سەمای مەرگ!

لە خۆت ناپرسی بۆ لە پێش چاومان ئاوا بێجێ و بێ نرخن؟

وانازانی گرێیەکی ڕچاوی لە ڕۆژگار پیرتر لەناو لق و چڵ و پۆی ناخماندا گیری کردووە و سست و خامۆش و بێدەربەست نووستووە!

تێنافکرین کاتی ئەوە هاتووە چاوساغان و دەروونناسان، ڕووناکبیران، ڕشتە جۆراوجۆرەکان لە بیروڕا سەرەتاییانە، لە ڕوویەکی زانستیانە لەمە بکۆڵنەوە؟

زوڕناژەنیش ستایشە، دەمی زوڕناکەی بەرەو ئاسمانی بێ بنوبێخ بەرزکردەوە، هێندە بە سۆزەوە پەنجە ڕەقەڵەکانی لەسەر ترپە و ڕیتم بەرز دەکردەوە، لە تاوا چاوە مۆنەکانی نووستبوون.

لە هەمانکاتدا ڕوانیم زوڕناژەن ڕوو و ڕوخساری شەڵاڵی خوێنە، دهۆڵیش لە زەویدا کەوتووە و خوێناوی دەمی وەک زامێکی کۆنەساڵ دەمی کردووەتەوە.

من دیبووم لە خەڵک دەدرا، لێدان ژانی هەیە، ژانیش هاوار و گریان، چەتوونیم دەکرد، لێیان دەدام لە تاوا بە دەنگ دەگریام.

منالانە وامدەزانی... دهۆڵ لە تاوی ژانی دار دەنگی دێت... ئەوەی لەناو دهۆڵەکە دایە ئێشی پێ دەگات و دەناڵێنیت...کاتێک لە دەهۆڵی دڕاو نزیک بوومەوە، سەرم بردە ناویەوە بۆم دەرکەوت وەک زۆر بیروڕای هەڵەی چەسپاوی جۆراوجۆری ئەم زەوییە گردە خۆڵاوییە پڕە لە هیچ...!

وا بەرەو خەزان دەڕۆم، هێشتا خوێنی وشکبووەوەی، سەرکەپوو، ڕوخساری ئەو سوڕناژەنەم لە یادناچێتەوە. .. گریانە بێدەنگەکەی... ڕوخسارە زەردە بێ ڕەنگەکەی.

شێوەنی زوڕنا و ئاهەنگەکەی... دڵۆپ... دڵۆپ فرمیسکی چاوە نەرمەکەی ئەوانە دەقن بۆ من.

کاتی سکالآیەکی سەدان ساڵ بوو... لەدەست تێفکرینی گومڕایی و بێ ویژدانی.

بەو منالێییەوە هەستم بە داخی دەکرد و پەیم بە ناخی دەبرد.

سرپناژەن لەوە دەچوو ئەوە یەکەمین لێدان، یەکەمین خوێن ئاوەڵکردنی نەبێت. لەوەدەچوو بێ خەبەری و نابەرانبەری لە سورپناژەنی هۆکارەی ئاوا لێدانێک کردووبێت.

دیاربوو لە مێژبوو ئاکامی بێ ڕێزی و ناڕەوایی خۆی زانیوە... بەڵام چی بکا؟ ئەوە عیشقە، عیشق بە ئاهەنگ، عیشق بە هونەر، هونەرێکی پاک و خاوێن و خۆماڵی... ژەندن بۆ زانا و دانا و بێ کەڵک.... بۆ تۆ... بۆ من.... بۆ تێکڕای خەڵک... با لەسەر حسابی بێ ڕێزی و پێشێلکردنی کەسایەتیشی بێت.

ئا ئەمەیە تراژیدیای هونەری خۆماڵیمان...

منیش یەکێکم لە ئێوە ڕەنگە هەر بۆ وتن یا بۆ خۆدەرخستن ڕێز لەو چەوساوانە بگرم. ئەم کەم ڕێزییە تەنها بۆ سورپناژەنان نییە. دەردەکە تا ئەمڕۆ بێ تەکبیرە، هەموو جێگیرە،.

هەر هەموو هونەر و ڕشتەکانی لەناو ئێمەدا بێ پایە و بێ نرخن.

ئێمە وەک میللەتێکی فەرهەنگدار لەم ڕووەوە بیرناکەینەوە، کەی ئەم دوژمنشێلی دوژمنان کۆتایی پێ دێت؟ کەی؟ نازانم!

کەی ئێمەیش وەک میللەتێکی وشیار و خاوەن فەرهەنگ مافی هونەرمەندان دەدەین، کەی؟

نازانم!

با ئەوەیش بڵێین تەنها ئێمەی کورد و تێکڕای خەڵکی عێراق نین دووچاری ئەو فکرە بووین و ئاوا تێدەفکرین، زۆر میللەت وا بیردەکەنەوە!

له زۆربەی وڵاتانی ڕۆژهەڵات ڕەنگە هونەرمەندانی دۆخیان لەوان چاکتر بێت. ... بەڵێ ڕەنگە...

جا برا لەم دوا هەناسەی سەدەی بیستەمەدا، لێت دەپرسم ئاوا تێفکرینێک دەبێتە دەوای کام دەرد؟

ناوی دەنێی کام دەرمان؟ جا کوا دەرمان؟